

Asia: VN/23656/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallituksen esitys eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Vuokralaiset VKL ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta.

Vuokralaiset VKL ry on valtakunnallinen vuokralaisten ja asumisoikeusasukkaiden edunvalvoja ja neuvonantaja.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimeentulotuesta annettua lakia siten, että tilanteessa, jossa hakijan asumismenot ylittävät tietyn suuruisena pidettävän määrän, hakija ohjattaisiin hakemaan edullisempaa asuntoa laissa säädetyssä määräajassa. Tämän määräajan jälkeen asumismenot hyväksytään asumisnormin mukaisena. Mikäli hakijalla on laissa määritelty erityinen peruste asumiseen nykyisessä asunnossa, hänen asumismenonsa huomioitaisiin kuitenkin täysimääräisinä.

Asuinalue/paikkakunta kohtaiset pakkomuutot

Esitetty muutos johtaa väistämättä siihen, ettei toimeentulotuen varassa elävät henkilöt välttämättä pysty asumaan kalliimmilla asuinalueilla esimerkiksi kantakaupungissa. Tämä on edessä myös

tiettyjen paikkakuntien kohdalla, kuten Helsingissä. Vuokralaiset ry pitää kohtuuttomana pakottaa perheitä vaihtamaan paikkakuntaa asuntomarkkina-alueella. Tilanne aiheuttaa sosiaalisia ongelmia kotitalouksille sekä luo kohtuutonta painetta jo nyt ongelmassa oleville hyvinvointialueille ja kunnille.

Emme kannata pakkomuuttoja.

Lyhyt määräaika

Lisäksi pidämme esityksessä ehdotettua kolmen kuukauden määräaikaan liian lyhyenä ajanjaksona uuden, asumismenoiltaan edullisemman asunnon etsimiselle. Määräaika ei ota huomioon hakijan tosiasiallisia mahdollisuuksia löytää asuntoa, jonka asumiskustannukset vastaisivat asetuksessa luokiteltuja perustoimeentulotukeen hyväksytyjä asumismenoja. Huomioon otettavaa on, että jonot esimerkiksi valtion tukemiin arava- ja korkotukivuokra-asuntoihin (ARA-asunnot) ovat jo valmiiksi pitkät ja kaavailtu toimeentulotuen muutos todennäköisesti lisäisi entisestään kohteiden kysyntää.

ARA:n oppaan mukaisessa kiireellisyysluokittelussa peruste ”on muuttamassa paikkakunnalle, josta on saanut työ- tai opiskelupaikan” voi johtaa kiireellisyysluokkaan 1. Sen sijaan peruste ”nykyiset asumiskustannukset ovat selvästi liian korkeat suhteessa perheenjäsenten tuloihin ja varallisuuteen” johtaa kiireellisyysluokkaan 3. Pääkaupunkiseudun asukasvalintaoppaassa on lisäys, jonka mukaan eron ollessa kohtuuton, pääsee luokkaan 2.

Eryteisesti pääkaupunkiseudulla kohtuuhintaisia julkisen asuntotuotannon vuokra-asuntoja voi olla mahdoton saada suuresta hakupaineesta johtuen, ainakaan esityksessä ehdotetussa kolmen kuukauden määräajassa. Vaparaahoitteisilla markkinoilla taas vuokrat ovat monella paikkakunnalla niin korkealla, etteivät asumismenot mahdu ”kohtuuhintaiseen” vuokranormiin. Tosiasiassa toimeentuloasiakkailta voi olla haasteita saada asuntoa vapailta markkinoilta esimerkiksi luottotiedottomuuden tai korkeiden vakuuksien vuoksi. Lainsäädännössä on kiinnitettävä riittävää huomiota asiakkaan tosiasiallisiin mahdollisuuksiin omilla toimenpiteillään saada lain tarkoittama kohtuuhintainen asunto.

Lain joustomahdollisuus

Vuokralaiset ry toteaa, ettei viimesijaisen tuen myöntämisen edellytysten arviointia voida yksin perustaa viranomaisen päättämiin ja määrittelemiin ”raja-arvoihin” tai ”kohtuullisena pidettäviin” menoihin, ilman asiakkaan tilanteen huomioivaa harkintaa. Lisäksi esityksessä esitettyihin erityisperusteisiin ei ole otettu mukaan harkintavaltaa koskien hakijan sosiaalisia tekijöitä. Asumisen kannalta on keskeistä, että henkilön sosiaaliset suhteet pystyvät jatkumaan ja että henkilö pysyy

mukana yhteiskunnan toiminnassa. Tämän johdosta perusteissa tulisi ottaa huomioon esimerkiksi asunnon ja henkilön työpaikan, koulupaikan, lapsen koulumatkan ja muiden sosiaalisten suhteiden välinen matka.

Lisäksi kannattamme oikeuskanslerinviraston lausunnossa ehdotettua, että esitysluonnoksen mukaisiin erityisiin perusteisiin lisättäisiin kohta, joka mahdollistaisi sen huomioonottamisen, että hakija ei yrityksistään huolimatta pysty saamaan edullisempaa asuntoa määräajassa.

Esityksen tavoitteet

Esityksen perusteluissa on esitetty seuraavaa: "Esityksellä tavoitellaan säästöjä ja myönteisiä vaikutuksia työllistymiseen liittyviin kannusteisiin tiukentamalla ja selkeyttämällä asumismenojen huomioimiseen liittyvää sääntelyä."

Nähdäksemme esitys asettaa henkilön kohtuuttomaan tilanteeseen, jossa sekä työhön hakeutumisen lisäksi hänen tulisi yrittää aktiivisesti hakea uutta asuntoa kolmen kuukauden määräajassa. Pidämme tätä työllistymistavoitteen kannalta ristiriitaisena vaatimuksena.

Esityksen mukaan "Normittamisesta eli asumismenojen hyväksymisestä normin mukaisena seuraa se, että henkilöiden on löydettävä edullisempi asunto taikka sitten jatkettava asumista kalliimmassa asunnossa ja tingittävä muusta kulutuksestaan. Jos asumismenojen ylitys on hyvin vähäinen, tämä heikentää perheen taloutta tavalla, jossa perhe voi onnistua sopeuttamaan muita menojaan. Jos sen sijaan ylitys on suuri, toimeentulotuen saajien ei voi olettaa pystyvän kattamaan menoja muusta elämisestään. Tämä johtuu siitä, että toimeentulotuen turvaama tulotaso on jo varsin niukka, vaikkakin se tähtää jonkin verran perustuslain 19 §:n 1 momentin tarkoittaman tason yläpuolelle. Näissä tapauksissa henkilön on löydettävä edullisempi asunto ja tarvittaessa eri paikkakunnalta" (s. 16).

Tämä voi pahimmillaan johtaa esityksen työllistymistavoitteen kanssa ristiriitaiseen tilanteeseen, jossa tuen hakija voi joutua muuttamaan vuokranormiin kustannuksiltaan mahtuvan vuokra-asunnon perässä paikkakunnalle, jossa on vähäiset työllistymismahdollisuudet. Lisäksi nähdäksemme perusteluissa on haluttu poissulkea tuenmyöntäjän harkintavalta tilanteessa, jossa asumismenojen ylitys on hyvin vähäinen. Tämä voi johtaa siihen kestävämpään tilanteeseen, että asumismenojen vähäinen ylitys, jota ei esityksen mukaan enää voitaisi ottaa huomioon yksittäistapauksissa, voi johtaa muuttopakkoon.

Hallitusohjelmassa on otettu tavoitteeksi pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen ja ennaltaehkäisy. Hallituksen esityksessä esitetyssä vaikutusten arvioinnissa todetaan kuitenkin, että

hädöt voivat lisääntyä. Tämä puolestaan väistämättä lisää asunnottomuutta. Näkemyksemme mukaan lakiesitys on siten ristiriidassa hallitusohjelman tavoitteiden kanssa.

Helsingissä 19.9.2023

Anne Viita

Toiminnanjohtaja

Vuokralaiset VKL ry

Viita Anne
Vuokralaiset VKL ry